

Förändringsprocesser i staden

Antologin *Reclaiming the City*¹ publicerades för att fira stadshistorikern, professor Marjatta Hietalas 60-årsdag, men författarna vill inte beskriva boken som en festskrift i egentlig mening. Den ska hellre förstås som ett eget bidrag till det forskningsfält som professor Hietala har ägnat sig åt. Hietalas forskning och publikation rör sig bland annat på områdena stads-historia, innovationsspridning, vetenskapshistoria och komparativ historieforskning. Artiklarna i antologin diskuterar samspelet mellan lokala och globala krafter i den urbana utvecklingen, städernas roll i innovationsspridningen, städernas kapacitet att möta utmaningar samt urbana erfarenheter. Redaktörer och artikelförfattare är finländska och internationella forskare i historia, allt från doktorander till professorer.

I en inledande översikt konstaterar Marjaana Niemi att städerna har genomgått en dramatisk förändring under de senaste tre decennierna. Historikerna bakom detta verk vill bidra till stadsforskningen genom en fokusering på de ekonomiska, politiska och kulturella processer som har drivit fram förändringen. Artiklarna har kategoriserats i tre olika avsnitt, där det första vill ge insikter i samspelet mellan lokala och globala krafter i stadsutvecklingen. Ska de senaste decenniernas förändringar i staden ses som ett tecken på en grundläggande brytning med det förflutna? Vilken roll spelar globala och lokala krafter som förklaringar till förändringarna? Richard Rodgers, Lars Nilssons, Tanja Vahtikaris och Pertti Haapalas artiklar bildar denna del av verket. Artiklarna i det andra avsnittet behandlar städer som förändringens drivkrafter, från medeltiden till idag. Städernas förmåga att möta utmaningar, övervinna sina problem och hålla sina intressen under kontroll behandlas. Även städernas kreativitet, anpassningsförmåga och förmåga att sprida innovationer diskuteras. Tapio Salminen, Peter Clark, Lud'a Klusáková, Harri Siiskonen och Aira Kemiläinen står som författare i denna del. I verkets sista del utforskar Merja-Liisa Hinkkanen, Suzanne M. Sinke, Katariina Mustakallio och Christian Krötzl olika upplevelser av staden, från 1800-talets sjömän i hamnstäder till helgons betydelse för urbana identiteter på medeltiden.

Som etnolog fäster jag mig särskilt vid Lars Nilssons artikel om 1900-talets stadsutveckling i Sverige. Nilssons artikel ligger också på ett tydligt sätt nära

antologins titel, återtagandet av staden. Nilsson diskuterar den nya urbaniseringsvåg som enligt statistiken verkar ha kommit igång under 1980-talet. Stockholms och andra stora städernas invånarantal började då åter öka efter att i decennier ha minskat. En närmare granskning visar att befolkningsutvecklingen varierat i innerstaden och i de förorter som enligt olika decenniernas ideal byggts i storstadens yttre delar. Från 1800-talets slut till 1960-talet flyttade nämligen flera personer ut från Stockholms innerstad till förorterna än in till innerstaden. Denna befolkningsför-lust kompensades genom en betydande inflyttning till Stockholm från det övriga Sverige. Medan en allmän urbanisering ökade hela stadens befolkning, pågick således bland de ursprungliga stadsborna en flyttningsrörelse från innerstaden ut mot förorterna. På 1960-talet förändrades mönstret så att flyttningsrörelsen från innerstaden gick både till förorterna och längre bort till hela Stockholms storstadsregion. Flykten från storstaden tilltog allt mera under 1970-talet till vad som kallats den *gröna vågen*. Trenden svängde igen på 1980-talet så att innerstaden började locka inflyttare både från huvudstadsregionen och från det övriga landet. Vilka faktorer ligger bakom flyttningsrörelserna i olika riktningar? Hur kommer det sig att staden igen började locka inflyttare till sig? Nilsson visar samband med den ekonomiska utvecklingen och övergången från industriellt till servicebaserat postindustriellt samhälle, men menar att man i brist på tillförlitligt källmaterial enbart kan spekulera om vad olika generationer och sociala grupper har tänkt om staden som boendemiljö. De varierande siffrorna ger ändå en bild av att värderingar kring stads- och landsmiljö varierat. Likaså visar de olika idealen inom samhällsplaneringen på olika värderingar som varit förhärskande under moderniteten och senmoderniteten. Genom intervjuer med in- och utflyttare i Stockholmsregionen kunde man gott undersöka de olika värden och betydelser som olika generationer och sociala grupper tillskrivit staden och landsbygden som levnadsmiljöer.

Tanja Vahtikaris artikel om hur Unescos världsarvsstatus kan tolkas och ges mening är också intressant. Vahtikari exemplifierar med de mycket olika städer i världen som beviljats statusen och visar hur denna eftersträvat aktivt av en del och motvilligt accepterats av andra. Vilken betydelse kan det ha för en ort eller en plats att bli upplyft till ett världsarv, vilka förväntningar och vilken värdering ligger i denna status? Vahtikari analyserar världsarvsstatusens betydelse för bevarande, för förnyelse och som symboliskt

¹ *Reclaiming the City. Innovation, Culture, Experience*. Edited by Marjaana Niemi & Ville Vuolanto. Helsinki: SKS 2003 (Studia Fennica. Historica 6.). 240 s., ill.

kapital med Gamla Raumo som exempel.

Artiklarna är skrivna med tanke på andra stadshistoriker, men även intresserade forskare och studenter inom andra discipliner kan ta till sig och ha behållning av det som behandlas. Eftersom ämnena varierar från medeltida identiteter i Rom till världsarvsstatus i 2000-talets Raumo kan läsare med olika specialintressen finna artiklar som intresserar i denna antologi. Antologin kan också fungera som ett slags tvärsnitt genom det stadshistoriska fältet och därmed ge oinvidiga läsare en inblick i vilken forskning som bedrivs inom området. Verket är försett med ett index där såväl nyckelord, ortnamn som viktiga personnamn listats. Indexet ger läsaren en förträfflig möjlighet att snabbt hitta texter som berör till exempel globalise-

ring, postmodernism eller små städer, samtidigt som man får en snabb översikt över vilka ämnen och orter som behandlas eller nämns i artiklarna. Ett möjligt problem med valet av titel för antologin måste dock påpekas. Titeln anspelar på ett uttryck som tycks vara väl utspritt i den internationella urbana diskussionen idag, så pass utspritt att det redan har använts som titel på ett flertal internationella verk inom stadsforskningen under det förra decenniet. Att som titel välja ett redan flera gånger i liknande syfte använt uttryck kan leda till att antologin internationellt sett riskerar att försvinna i mängden bland andra publikationer.

Katja Hellman